

Kulturnämnden

Nackas miljöprogram 2016-2030 i fokus, särskilt de kulturella ekosystemtjänsterna

Politikerinitiativ den 14 mars 2016 av Åsa Marnell (MP)

Förslag till beslut

Kulturnämnden noterar utredningen och förklarar med den noteringen politikerinitiativet färdigbehandlat.

Sammanfattning

Politikerinitiativet efterfrågar på vilket sätt miljöförbättrande åtgärder redovisas i mål- och budgetprocessen och vill ha svar på ett antal frågor om kulturella ekosystemtjänster i Nacka. Begreppet kulturella ekosystemtjänster är diffust men kan beskrivas vara skönhet, inspiration, rekreation och andliga värden. Eftersom begreppet är vagt och används av forskare från olika vetenskapliga discipliner och praktiker från olika samhällssektorer så har det kommit att omfatta en nästan obegränsad mängd av möjliga tjänster knutna till ekosystemen. Våra olika kulturmiljöer, offentliga konstverk, parker, kultur- och naturreservat och kulturlivet kan ses som exempel på kulturella ekosystemtjänster i Nacka. De kulturella ekosystemtjänsterna skapar nytta genom att bidra till medborgarnas hälsa, välbefinnande och livskvalitet. De kan omsättas som olika åtgärder, program och verksamheter inom områden som rekreation/friluftsliv, kulturarv, turism, pedagogik eller inom alla de konstnärliga eller estetiska värden som kulturnämnden har uppdrag att bevara och utveckla. Nyttan med de kulturella ekosystemtjänsterna skapas för och kan användas av hela befolkningen i Nacka och för alla aktörer som verkar eller besöker Nacka.

Förslagen i politikerinitiativet

Att ge direktören för kultur och fritid i uppdrag att redogöra för, hur arbetet kommer att ske, via samverkan och samarbete med kommunens övriga nämnder, Nackaborna och företagarna i kommunen, att ta fram miljöförbättrande åtgärder som senare ska redovisas när mål- och budgeten presenteras.

Att ge direktören för kultur och fritid i uppdrag att besvara följande frågor:

- Finns det kulturella ekosystemtjänster i Nacka?
- Vilka platser i Nacka är särskilt viktiga för de kulturella ekosystemtjänsterna?

- På vilket sätt skapar de kulturella ekosystemtjänsterna nytta?
- För vem skapas nytta?

Enhetens utredning och bedömning

Nackas miljöprogram är ett av kommunens styrdokument och styr i likhet med kommunens andra styrdokument kulturnämndens hela verksamhet, genomförda utredningar och uppföljningsarbetet mot måluppfyllelse. Ett av de sex målen i Nackas miljöprogram är ”Ett rikt växt och djurliv och det strategiska målet för detta miljömål är ” Varierat landskap med en hög grad av biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter”.

I årets mål och budget 2017-2019 har miljöförbättrande åtgärder presenterats som en del av arbetet med att nå målet Attraktiva livsmiljöer i Nacka. Ett hållbarhetsarbete ska initieras i syfte att kartlägga kulturens påverkan på miljön och ta fram förslag på åtgärder för att skapa en giftfri miljö ingår som en del av arbetet med att nå måluppfyllelse under tidsperioden 2017-2019. I detta hållbarhetsarbete kommer samverkan och samarbete med övriga nämnder att ske och Nackabor och företagare i kommunen kommer bjudas in när det bedöms som lämpligt att spela in eller samverka i arbetet.

Det vetenskapliga intresset och förståelsen för konceptet ekosystemtjänster, det vill säga ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande, har ökat markant sedan rapporterna från det internationella forskningsprogrammet Millennium Ecosystem Assessment publicerades 2005. En bärande tanke med konceptet ekosystemtjänster är att det ska vara ett stöd i politik och policyprocesser och leda till bättre underbyggda strategiska och operativa beslut i till exempel markanvändningsfrågor. Även om många framsteg har gjorts så har konceptet i vissa fall visat sig vara svårt att använda i praktisk förvaltning, planering och beslutsfattande. Det gäller särskilt för den typ av ekosystemtjänster som kallas kulturella ekosystemtjänster, som av Common International Classification of Ecosystem Services (CICES) beskrivs som fysiska förhållanden, platser eller situationer som ger upphov till förändringar i människors fysiska eller mentala tillstånd och vars karaktär i grunden är beroende av levande processer.

Kulturella ekosystemtjänster handlar främst om saker man inte riktigt kan ta på, som till exempel skönhet, inspiration, rekreation och andliga värden. Eftersom begreppet är diffust och används av forskare från olika vetenskapliga discipliner och praktiker från olika samhällssektorer så har det kommit att omfatta en nästan obegränsad mängd av möjliga tjänster som i högre eller mindre grad är knutna till ekosystemen. I ett av forskningsprojektet NILS ESS delprojekt har man försökt att tydliggöra begreppet kulturella ekosystemtjänster genom att söka i den vetenskapliga litteraturen. Begreppen ”cultural service” och ”cultural ecosystem service” hittades i 382 vetenskapliga artiklar och av dessa handlade 131 till en del om kulturella ekosystemtjänster.

I rapporten ” Visualisera och värdera ekosystemtjänster i kommunal samhällsplanering

– Ekotjänster i Nacka” som tagits fram av Nacka kommun i samarbete med företaget SWECO och med stöd från ”Delegationen för hållbara städer”. Anledningen till initiativet var att man under 2011 färdigställde tre sektors program över grönstruktur, kust- respektive kulturmiljö i Nacka. Dessa program utgör strategiska underlag till Nackas översiktsplan och ger vägledning för kommunens arbete med fysisk planering, klimatanpassning samt natur- och kulturvård. Samma år påbörjades idédiskussioner mellan Nacka kommun och Sweco angående samarbete kring integrering av ekosystemtjänster i kommunens planering.

Projektet var baserat på nya idéer kring att dels testa att integrera de lokala ekosystemtjänsternas värden i den kommunala beslutsprocessen, dels modellera och visualisera resultaten i geografiska informationssystem (GIS). Nackas program om grönstruktur, kustvatten och kulturmiljö användes som bakgrundsmaterial. Resultaten digitaliserades för att kunna modellera och visualisera resultaten i GIS. Ekosystemtjänster kan indelas i fyra kategorier: Försörjande, stödjande, reglerande och kulturella. De mest relevanta ekosystemtjänsterna inom pilotområdet identifierades; de reglerande och kulturella. Detta skedde med hjälp av ett utvärderingsverktyg för att översiktligt uppskatta antalet ekosystemtjänster och grad av potential. De kulturella ekosystemtjänsterna inom området handlar främst om fysisk rekreation, social samvaro, psykisk och fysisk folkhälsa.

För de kulturella ekosystemtjänsterna utvecklades en värderingsmetodik i GIS byggd på ”Map Algebra”, viktningsscheman och multikriterieanalyser. Förutom intressentgruppernas kartläggning, utgick metoden från redan digitaliserade ”upplevelsevärden” och implementerades i en GIS-modell. En modell som dessutom tog hänsyn till antalet boende inom näravstånd till områden med ekosystemtjänster för en sammantagen viktninganalys. Denna analys redovisades genom temakartor och summatabeller över antalet uppnådda ”ekopoäng”, visande utspridningen av värdefulla ekosystemtjänster. Utifrån ett givet utbyggnadsalternativ visade GIS-modellen att poängvärdet för de kulturella ekosystemtjänsterna minskar med 11 procent mellan år 2014 och 2030. Med metodiken är det alltså möjligt att testa hur poängvärdessumman påverkas av olika exploateringsalternativ. Arbetet i projekt möjliggör för kommunen att räkna på hur olika utbyggnadsalternativ påverkar ett poängvärde för kulturella ekosystemtjänster.

Utgående från ett generellt mål om hälsa, välbefinnande och livskvalitet skapades i projektet följande checklista över relevanta aspekter kring kulturella ekosystemtjänster:

Målgruppsindelning: Barn, vuxna, äldre, turister, näringsidkare, förskolor, grundskolor, gymnasier, äldreboende, funktionsboende.

Aktiviteter: Lärande, fiske, promenader, ridning, meditation, bär- och svamplockning, fågelskådning, bad, skridskoåkning, båtliv.

Tillgänglighet: Avstånd 50-300 m, visuell vs. fysisk tillgänglighet, barriärer, gång- och cykelnät, vattenbarriärer, kollektivtrafik, motionsspår och navigeringsgrad.

Karaktärer och kvaliteter: Platskänsla, lugn, tystnad, inspiration, estetik, andlighet, terapeutiska värden, välbefinnande, naturlighet, renlighet, säkerhet, storlek, valmöjlighet, variation, sceniska områden, grön utblick, närrekreation, friluftsliv, mötesplatser, turism, pedagogik, kulturarv, kulturella platser, historia, framtid, klimat (t.ex. vind- och solförhållanden), artrikedom.

Därefter tog man fram en matris över följande fem kulturella ekosystemtjänstgrupperingar med tillhörande parametrar. (Dessa parametrar underlättar poängsättning och värdering av de identifierade ekosystemtjänsterna.):

- Rekreation/friluftsliv (exempel på aktiviteter)
- Turism (exempel på värden)
- Pedagogik
- Estetik/inspiration
- Kulturarv

Kulturella ekosystemtjänster i Nacka

Det framgår av utredningen att det finns kulturella ekosystemtjänster i Nacka och att exempel på dessa främst står att finna inom och handlar om saker man inte riktigt kan ta på, som till exempel skönhet, inspiration, rekreation och andliga värden. Eftersom begreppet är diffust och används av forskare från olika vetenskapliga discipliner och praktiker från olika samhällssektorer så har det kommit att omfatta en nästan obegränsad mängd av möjliga tjänster knutna till ekosystemen. Våra olika kulturmiljöer, offentliga konstverk, parker, kultur- och naturreservat eller kulturlivet i Nacka kan ses som exempel på kulturella ekosystemtjänster i Nacka. Eftersom de kulturella ekosystemtjänsterna inte primärt är platsspecifika utan värderas utifrån exempelvis målgrupp, aktivitet, tillgänglighet eller andra karaktärer och kvaliteter ska inte kulturella ekosystemtjänster uppmärksammas utifrån geografiska platser. De kulturella ekosystemtjänsterna skapar nytta genom att bidra till att medborgarnas hälsa, välbefinnande och livskvalitet och kan omsättas som olika åtgärder, program och verksamheter inom områden som rekreation/friluftsliv, kulturarv, turism, pedagogik eller inom alla de konstnärliga eller estetiska värden som kulturnämnden har uppdrag att bevara och utveckla. Nyttan med de kulturella ekosystemtjänsterna skapas för och kan användas av hela befolkningen i Nacka och för alla aktörer som verkar eller besöker Nacka.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

Förslaget innebär inte några ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för barn

Förslaget innebär inte några konsekvenser för barn.

Bilaga

Bilaga 1 – Politikerinitiativ- Nackas miljöprogram 2016-2030 i fokus, särskilt de kulturella ekosystemtjänsterna

Nadia Izzat
Enhetschef
Kultur- och fritidsenheten

Ulrika Westin
Utvecklingsledare
Kultur- och fritidsenheten